

Cząsteczki dwuatomowe. Jednostki atomowe.

1. Dla stanu podstawowego cząsteczki H_2 $D_0 = 4.4781eV$. Znajdź H_0° (kJ/mol) dla $H_2(g) \rightarrow 2H(g)$.
2. Używając wartości D_0 dla H_2 oraz dla $H_2^+(2.651eV)$ oblicz energię pierwszej jonizacji H_2 .
3. Wyprowadź atomowe jednostki czasu, elektrycznego momentu dipolowego, natężenia pola elektrycznego oraz oporu i oblicz ich wartości w jednostkach układu SI.
4. Podaj wartości liczbowe w jednostkach atomowych następujących wielkości: masy protonu, ładunku elektronu, stałej Plancka, energii stanu podstawowego He^+ przy założeniu nieskończonej masy jądra, sekundy, prędkości światła oraz jednego Debey'a ($1D = 10^{-18}Cm$).
5. Oblicz całkę nakrywania dla H_2^+ dla metody LCAO-MO. Funkcja próbna: $\phi = c_a 1s_a + c_b 1s_b$.
6. Wyprowadź wyrażenie na H_{aa} dodając i odejmując k/r_a do $H_{el} = -\frac{\hbar^2}{2m_e}\nabla^2 - e'/r_a - e'/r_b$ aby otrzymać $H = H_a + (k-1)/r_a - 1/r_b$, gdzie H_a jest hamiltonianem atomu wodoropodobnego o jądrze o ładunku k znajdującym się w punkcie a . Następnie użyj tego wyrażenia do napisania H_{aa} jako sumy trzech całek. Oblicz pierwszą z nich używając $H_a 1s_a = -\frac{1}{2}k^2 1s_a$. Oblicz całkę z $1/r_a$ używając współrzędnych sferycznych o początku w punkcie a . Użyj konfokalnych współrzędnych eliptycznych do obliczenia trzeciej całki.
Wyprowadź wyrażenie na H_{ab} .
7. Pokaż że całka E_1 dla stanu podstawowego H_2^+ może być zapisana w postaci $W = k^2 F(t) + kG(t)$, gdzie $t = kR$. Pokaż że warunek minimalizacji $\partial W_1/\partial k = 0$ prowadzi do:

$$k = -\frac{G(t) + tG'(t)}{2F(t) + tF'(t)}.$$

Używając tego równania można znaleźć k dla danej wartości t i użyć $R = t/k$ dla znalezienia wartości R odpowiadającej naszemu k .

Orbitale, wyznaczniki Slatera i reguły Slatera-Condona.

1. Pokaż, że iloczyn Hartree'ego $\Psi^{HP}(\vec{x}_1, \vec{x}_2 \dots \vec{x}_N) = \chi_i(\vec{x}_1)\chi_j(\vec{x}_2) \dots \chi_k(\vec{x}_N)$ jest funkcją własną hamiltonianu $H = \sum_{i=1}^N h(i)$ o wartości własnej $E = \varepsilon_1 + \varepsilon_2 + \dots + \varepsilon_N$, gdzie $h(i)\chi_j(\vec{x}_i) = \varepsilon_j\chi_j(\vec{x}_i)$.
2. Pokaż, że wyznacznik Slatera $\Psi(\vec{x}_1, \vec{x}_2) = |\chi_i(\vec{x}_1)\chi_j(\vec{x}_2)\rangle$ jest znormalizowany.
3. Niech spinorbitale χ_i i χ_j będą funkcjami własnymi jednoelektronowego operatora h z wartościami własnymi ε_i i ε_j . Pokaż, że iloczyny Hartree'ego tych funkcji oraz ich zantysymetryzowany iloczyn są funkcjami własnymi hamiltonianu cząstek niezależnych $H = h(1) + h(2)$ o tej samej wartości własnej ($\varepsilon_i + \varepsilon_j$).
4. Mając dane wyznaczniki Slatera $|K\rangle = |\chi_i\chi_j\rangle$ i $|L\rangle = |\chi_k\chi_l\rangle$ pokaż, że $\langle K|L\rangle = \delta_{ik}\delta_{jl} - \delta_{il}\delta_{jk}$. Zauważ, że nakrywanie jest zerowe chyba że $k = i$ i $l = j$ lub $k = j$ i $l = i$.
5. Przekształć wyrażenie:

$$\langle K|H|K\rangle = \sum_m^N \langle m|h|m\rangle + \frac{1}{2} \sum_m^N \sum_n^N \langle mn||mn\rangle$$

do:

$$\langle K|H|K\rangle = \sum_m^N \langle m|h|m\rangle + \sum_m^N \sum_{n>m}^N \langle mn||mn\rangle.$$

6. Jeżeli $|K\rangle = |\chi_1\chi_2\chi_3\rangle$ pokaż: $\langle K|H|K\rangle = \langle 1|h|1\rangle + \langle 2|h|2\rangle + \langle 3|h|3\rangle + \langle 12||12\rangle + \langle 13||13\rangle + \langle 23||23\rangle$.
7. Pokaż, że

$$\begin{aligned} \langle \Psi_a^r | \mathcal{O}_1 | \Psi_b^s \rangle &= 0 \text{ jeżeli } a \neq b, r \neq s \\ &= \langle r|h|s \rangle \text{ jeżeli } a = b, r \neq s \\ &= -\langle b|h|a \rangle \text{ jeżeli } a \neq b, r = s \\ &= \sum_c^N \langle c|h|c \rangle - \langle a|h|a \rangle + \langle r|h|r \rangle \text{ jeżeli } a = b, r = s. \end{aligned}$$

8. Poprawka perturbacyjna dla energii Hartree'ego-Focka stanu podstawowego wynosi:

$$E_0^{(2)} = \frac{1}{4} \sum_{abrs} \frac{|\langle ab||rs \rangle|^2}{\varepsilon_a + \varepsilon_b - \varepsilon_r - \varepsilon_s}.$$

Pokaż, że dla układu zamkniętopowłokowego wyrażenie to przybiera postać:

$$E_0^2 = \sum_{abrs}^{N/2} \frac{\langle ab|rs\rangle(2\langle rs|ab\rangle - \langle rs|ba\rangle)}{\varepsilon_a + \varepsilon_b - \varepsilon_r - \varepsilon_s}.$$

9. Dowiedz następujących własności całek kulombowskich i wymiennych:
 $J_{ii} = K_{ii}$, $J_{ij}^* = J_{ij}$, $J_{ij} = J_{ji}$, $K_{ij}^* = K_{ij}$, $K_{ij} = K_{ji}$.
10. Pokaż, że dla rzeczywistych orbitali przestrzennych: $K_{ij} = \langle ii|jj\rangle = \langle jj|ii\rangle$.
11. Zweryfikuj poniższe energie dla wyznaczników:
  - (a) $h_{11} + h_{22} + J_{12} - K_{12}$
  - (b) $h_{11} + h_{22} + J_{12}$
  - (c) $2h_{11} + J_{11}$
  - (d) $2h_{22} + J_{22}$
  - (e) $2h_{11} + h_{22} + J_{11} + 2J_{12} - K_{12}$
  - (f) $2h_{22} + h_{11} + J_{22} + 2J_{12} - K_{12}$
  - (g) $2h_{11} + 2h_{22} + J_{11} + J_{22} + 4J_{12} - 2K_{12}$

Metoda Hartree-Focka.

1. Pokaż, że elementy macierzowe operatora Focka wyrażają się wzorem:

$$\langle \chi_i | f | \chi_j \rangle = \langle i | h | j \rangle + \sum_b \langle ib | | j b \rangle.$$

2. Używając rezultatu z poprzedniego zadania pokaż, że operator Focka jest hermitowski.
3. Pokaż, że energia wymagana do usunięcia elektronu z orbitali χ_c i χ_d i otrzymania stanu opisanego wyznacznikiem $(N-2)$ -elektronowym $|\Psi_{cd}^{N-2}\rangle$ wynosi $-\varepsilon_c - \varepsilon_d + \langle cd | cd \rangle - \langle cd | dc \rangle$.
4. Użyj definicji wyznacznika Slatera i faktu, że H_0 komutuje z operatorem permutującym elektrony dla pokazania że $|\Psi_0\rangle$ jest funkcją własną H_0 o wartości własnej $\sum_a \varepsilon_a$. Dlaczego H_0 komutuje z operatorem permutacji?
5. Użyj wyrażenia

$$V = \sum_{i=1}^N \sum_{j>i}^N r_{ij}^{-1} - \sum_{i=1}^N v^{HF}(i)$$

dla potencjału Hartree-Focka $v^{HF}(i)$ aby pokazać, że

$$\langle \Psi_0 | V | \Psi_0 \rangle = -\frac{1}{2} \sum_a \sum_b \langle ab | | ab \rangle$$

oraz że $E_0^{(1)}$ kasuje podwójne liczenie odpychań elektron-elektron w $E_0^{(0)} = \sum_a \varepsilon_a$ dając prawidłową energię Hartree-Focka E_0 .

6. Przekształć wyrażenie na energie orbitalne:

$$\varepsilon_i = \langle \chi_i | h | \chi_i \rangle + \sum_b^N \langle \chi_i \chi_b | | \chi_i \chi_b \rangle$$

na wyrażenie dla układu zamkniętopowłokowego:

$$\varepsilon_i = \langle \psi_i | h | \psi_i \rangle + \sum_b^{N/2} (2\langle ib | ib \rangle - \langle ib | bi \rangle) = h_{ii} + \sum_b^{N/2} (2J_{ib} - K_{ib}).$$

7. Pokaż, że $C^+SC = 1$ (macierze C i S są macierzami występującymi w równaniu Roothaana). Użyj ortonormalności orbitali molekularnych ψ_i .
8. Użyj rezultatu powyższego ćwiczenia dla pokazania, że $PSP = 2P$ czyli, że $\frac{1}{2}P$ w bazie ortonormalnej byłaby idempotentna.
9. Przypuść, że funkcje bazy są rzeczywiste i użyć symetrii całek dwuelektronowych [$((\mu\nu|\lambda\sigma) = (\nu\mu|\lambda\sigma) = (\lambda\sigma|\mu\nu) = \dots)$] do pokazania, że dla bazy wielkości $K = 100$ jest $12753775 = O(K^4/8)$ różnych całek dwuelektronowych.
10. Użyj definicji $S_{\mu\nu} = \int \phi_\mu^* \phi_\nu d\vec{r}$ aby pokazać dodatniość wszystkich wartości własnych S . Rozważ $\sum_\nu S_{\mu\nu} c_\nu^i = s_i c_\mu^i$, pomnóż przez c_μ^{i*} , gdzie c^i jest i -tą kolumną macierzy U .

Metoda Hückela.

1. Dla rodnika allilowego $\cdot CH_2 - CH = CH_2$ znajdź: HMO i energie; rzędy wiązań; ładunki π -elektronowe; wolne walencje; energię delokalizacji.
2. Oblicz wielkości wymienione w poprzednim zadaniu dla kationu i anionu allilowego ($[CH_2CHCH_2]^+$, $[CH_2CHCH_2]^-$). Przewidywana stabilność którego z jonów jest większa?
3. Oblicz całkowite rzędy wiązań HMO i ładunki π -elektronowe dla najniższego stanu wzbudzonego butadienu.
4. Energie jonizacji kilku pierwszych poliacenów wynoszą: $9.4eV$ dla benzenu, $8.3eV$ dla naftalenu, $7.6eV$ dla antracenu i $7.0eV$ dla tetracenu. Na podstawie tych danych oblicz wartości α i β w metodzie HMO. Porównaj rezultat z wartością $|\beta| = 2.72eV$.
Przewidź energię jonizacji pentacenu. Wartości x dla HOMO tych poliacenów wynoszą: -1.00 , -0.618 , -0.414 , -0.295 i -0.220 .
5. Oszacuj długość wiązania węgiel-węgiel w cząsteczkach $C_5H_5^-$, $C_7H_7^+$, $C_8H_8^{2-}$.

Metoda CI.

1. Pokaż, że jednoelektronowa zredukowana macierz gęstości $\gamma = \{\gamma_{ij}\}$ jest macierzą hermitowską.
2. Pokaż, że $tr\gamma = N$.
3. Rozważ jednoelektronowy operator $\mathcal{O}_1 = \sum_{i=1}^N h(i)$

(a) Udowodnij

$$\langle \Psi | \mathcal{O}_1 | \Psi \rangle = \int [h(\vec{x}_1) \gamma(\vec{x}_1, \vec{x}'_1)]_{\vec{x}'_1 = \vec{x}_1} d\vec{x}_1.$$

(b) Pokaż, że $\langle \Psi | \mathcal{O}_1 | \Psi \rangle = tr h \gamma$, gdzie $h_{ij} = \langle i | h | j \rangle$.

4. Operator jednoelektronowy w drugiej kwantyzacji jest zapisywany w postaci $\mathcal{O}_1 = \sum_{ij} \langle i | h | j \rangle a_i^\dagger a_j$.

Pokaż, że $\gamma_{ij} = \langle \Psi | a_j^\dagger a_i | \Psi \rangle$.

Pokaż, że elementy macierzy γ^{HF} są równe δ_{ij} dla i, j obsadzonych, a 0 w przeciwnym wypadku.

5. W szczególnym przypadku układu dwuelektronowego użycie orbitali naturalnych znacznie redukuje rozmiar rozwinięcia pełnego CI. Jeżeli ψ_1 jest obsadzonym orbitalem przestrzennym Hartree-Focka a $\psi_r, r = 2, 3, \dots, K$ są wirtualnymi orbitalami przestrzennymi, znormalizowana singletowa funkcja falowa metody pełnego CI ma postać:

$$|^1\Psi_0\rangle = c_0 |1\bar{1}\rangle + \sum_{r=2}^K c_1^r |^1\Psi_1^r\rangle + \frac{1}{2} \sum_{r=2}^K \sum_{s=2}^K c_{11}^{rs} |^1\Psi_{11}^{rs}\rangle$$

(a) Pokaż, że $|^1\Psi_0\rangle$ można zapisać w postaci:

$$|^1\Psi_0\rangle = \sum_{i=1}^K \sum_{j=1}^K C_{ij} |\psi_i \bar{\psi}_j\rangle,$$

gdzie $C \in M_{K \times K}$ jest symetryczna.

(b) Pokaż, że:

$$\gamma(\vec{x}_1, \vec{x}'_1) = \frac{1}{2} \sum_{ij} (CC^+)_{ij} (\psi_i(1) \psi_j^*(1') + \bar{\psi}_i(1) \bar{\psi}_j^*(1')).$$

(c) Niech U będzie przekształceniem unitarnym diagonalizującym C : $U^+CU = d$, gdzie $(d)_{ij} = d_i\delta_{ij}$. Pokaż, że $U^+CC^+U = d^2$.

(d) Pokaż, że

$$\gamma(\vec{x}_1, \vec{x}'_1) = \frac{1}{2} \sum_i d_i^2 (\zeta_i(1)\zeta_i^*(1') + \bar{\zeta}_i(1)\bar{\zeta}_i^*(1')),$$

gdzie $\zeta_i = \sum_k \psi_k U_{ki}$.

Oznacza to, że U diagonalizuje 1-macierz więc ζ_i są naturalnymi orbitalami przestrzennymi dla układu dwuelektronowego.

(e) Ponieważ C jest symetryczna U można wybrać jako rzeczywistą. Pokaż, że w terminach naturalnych orbitali przestrzennych $|\Psi_0\rangle$ dane w punkcie (a) zapisuje się jako:

$$|\Psi_0\rangle = \sum_{i=1}^K d_i |\zeta_i \bar{\zeta}_i\rangle.$$

Teoria funkcjonału gęstości.

1. Które z podanych wyrażeń są funkcjonalami: $\int f(x)dx$, $\int_0^1 f(x)dx$, $\int_0^2 [f(x) + 1]^2 dx$, $[f(x) + 1]^2$, $df(x)/dx|_{x=0}$.
2. (a) Znajdź $\delta E_x^{X\alpha}/\delta\rho$, gdzie

$$E_x^{X\alpha} = -\frac{9}{8}\left(\frac{3}{\pi}\right)^{1/3}\alpha \int [\rho(\vec{r})]^{4/3} d\vec{r}.$$

(b) Jeżeli $F[\rho] = \int \rho^{-1} \nabla \rho \cdot \nabla \rho dv$, gdzie całka jest po $\mathbb{R}^3$ i ρ znika w nieskończoności znajdź $\delta F/\delta\rho$.

3. Sprawdź że h^{KS} w równaniu $h^{KS}(1)\theta_i^{KS}(1) = \varepsilon_i^{KS}\theta_i^{KS}(1)$ jest tym samym co operator Focka jeżeli operatory wymiany zamienimy na v_{xc} .
4. Sprawdź równania: $v_{xc}^{LDA} = v_x^{LDA} + v_c^{LDA}$, $v_x^{LDA} = -[(3/\pi)\rho(\vec{r})]^{1/3}$, $v_c^{LDA} = v_c^{VWN}$,

$$E_x^{LDA} \equiv \int \rho \varepsilon_x d\vec{r} = -\frac{3}{4}\left(\frac{3}{\pi}\right)^{1/3}\alpha \int [\rho(\vec{r})]^{4/3} d\vec{r}.$$

5. (a) Pokaż, że dla cząsteczki n-elektronowej gęstość prawdopodobieństwa dana jest przez $\rho(\vec{r}) = n\langle\psi|\delta(\vec{r} - \vec{r}_1)|\psi\rangle = \langle\psi|\sum_{i=1}^n \delta(\vec{r} - \vec{r}_i)|\psi\rangle$, gdzie $\delta(\vec{r} - \vec{r}_i) = \delta(x - x_i)\delta(y - y_i)\delta(z - z_i)$.
- (b) Użyj reguł Condon-Slatera dla pokazania, że jeżeli ψ jest wyznacznikiem Slatera zbudowanym ze spinorbitali $u_i = \theta_i\sigma_i$, to $\rho(\vec{r}) = \sum_{i=1}^n |\theta_i(r)|^2$.